

A VÖRÖS EMIGRÁCIÓ.

3. Emigráns hangulathullámzás.

AZ az emigráció, amelynek tagjai a fentebb vázolt alaptípusú emberekből kerültek ki, olyan, mint a gyökértelen élősdű növény. Pusztítja, sorvasztja az emberi kultúra termőfáját és hasznot nem hoz, csak kárt okoz. Mivel nem az őstalajból sarjadt ki, nincs szilárd, biztos élete. Nem önmagából újul meg, hanem a környezet szerint változik. Ahová az események sodorják, ott fennakad s bár azonnal kifejleszti szívógyökereit, hogy az életető nedvet megszerezze, igazi otthonra sehol sem talál. Akinek minden gondolata csak a rombolás, az nem tudja még a megfelelő környezetet sem kiépíteni önmaga körül.

Különösen szembetűnő ez az emigránsorsossal velejáráó állhatatlanság, nyugtalanság annál a szélesebb tömegnél, amelyet kevésbé hat át a vezetők fanatikus elszántsága. Az emigráció e névtelenjei, ezek a megbillent egyensúlyú emberek, kikben nincs elég lelkielő, hogy a mérleg karját ismét visszahúzzák normális helyzetébe, hatványozott mértékben demonstrálják az emigráns sors zavart céltalanságát.

A kis, jelentéktelen emberek ugyanis hangot adnak az emigráns lélek olyan vágyainak is, amelyekről a «nagyok», a vezérek restelnek beszélni. Az ő ajkuk hamarabb nyílik panaszra vagy ujjongó örömkialtásra, mert a fizikai és biológiai jelenségek az ő zárt, szűk életükben nagyobb eseményeket jelentenek. Kevésbé tudnak mértéket tartani érzelmeik elfojtásánál s ezért hű tolmácsolói az emigráns pszichének. Főleg pedig annak a hangulathullámzásnak, amely az emigrációt egyszer a reménykedés hullámhegyére ragadta fel, máskor pedig ismét a mélybe taszította le. Az első perctől az utolsóig. Kezdve azon az örömteli pillanaton, amikor a proletárdiktatura bukása után átlépték a határt, hátat fordítva a magyar népnek és félrelökve azt, mint egy megúnt, kicsúfolt, meggyalázott szeretőt, egész addig az ideig, míg belátva, hogy az életörömök habzsolására máshol sem nyílik jobb alkalmuk, megint «haza» igyekeztek jutni, mégpedig vagy az ördög segítségével, vagy térdenállva kérve bocsánatot.

Az emigráció hangulathullámzására szerfelett jellemző az a visszaemlékezés, amely egyik lapjában, «Az Ember»-ben egy emigráns újságíró tollából látott napvilágot. (1923 aug. 17.) Hosszú évek távlatából tekint vissza a megfutott útra «Andor Leon», aki egy a sok író közül és pályatársai százainak életét, hangulatát tolmácsolja. Az elmúlt évekből nem

fenkölt, nagy elhatározások és tettek emlékei intenek feléje. Ha behunyja szemét, nem ideális célokért vívott küzdelem, győzelemmel és csalódással váltakozó harc részletei rajzolódnak eléje, hanem mindig csak a fizikai és materiális élet mozzanatai. Bizonyára azért vésődtek be ezek oly élesen emlékezetébe, mert már átélésükkor is csak reájuk volt gondja.

E visszaemlékezések láncszemei, íme, a következők: «1920, Berlin. Nem érdekelnek az ismerősök. Kis hónaposszoba. Az íróasztalon könyvek, teafőző és Lotti kalapja. Szomorúan ülök a karosszékben. Lotti megcsókol. Ich werde dich ewig lieben — mondja. Ez a leány nem tudja, hogy minden mulandó. — 1921, Bécs. Különböző kávéházak, különböző politikai irányokkal. Senki se veszi tudomásul, hogy közeleg a rémes nyomor. Nemsokára hazamegyünk. Bizakodó a hangulat. Caffe Vaterland. Tömérdek ismerős. Fél Budapest itt van. Bosszant a túlzott jókedv. Gretével ülök egy sarokban. Drága, kedves kis bécsi nő. Jobbra-balra kokettál és közben simogatja a kezem. Éjfélkor a cigány eszeveszett tust húz. Grete megcsókol. Ich habe nur Sie lieb und Sie mich? Nicht wahr? — 1922. Cigarettafüstös szomorú vidéki szerkesztőség egy kis szlovenszkói városban. Az utolsó kéziratokat küldöm a nyomdába. Még pár perc és vége a napi munkának. Ebben a városban általában jó dolgom van. Nem kell éhezni. Az unalmas, egyhangú kisvárosi élet valami fásult közönyt borít rám minden és mindenki iránt. Nyomorúságos hónaposszoba. Tulajdonképpen nem is vagyok szomorú, hogy nem tartozom sehová és senkihez. Inkább valami csömörös, émelygős érzés vesz rajtam erőt, mintha elrontottam volna a gyomromat. — 1923. Egy ringmenti kávéház terraszán ülök magambaroskadva. A hátam mögött mennyi fogvicsorgatott küzdelem, nyomor és szenvedés. Én már nem érzem az augusztusi estét és borzongva gondolok az ötödik télre». S ha még kétségek lehetnek, hogy minek a hiányát érzi oly nagyon az emigráns, azonnal felvilágosít bennünket vallomása, melyből az élvezetek után reszkető vágyódás szólal meg: «Berlin. Elöttem nyüzsög az elegáns Westend éjjeli élete. A Dielekből halk zene szűrődik ki tompán. Szép nők suhannak el mellettem. Autók morfiumtól bágyadt szemű kokottokkal. És nekem nincs lakásom. — Bécs. A kutya sem törődik velem. És az autókban sem én ülök. A drága nőekkel sem én vacsorázom. Mindig kopottabb, fáradtabb, reménytelenebb leszek többedmagammal». (Az Ember, 1923 szept. 18.)

Érthető ezek után, hogy az a nyugtalan lélek, amelyből ezek a vallomások kiáradtak, jól érzi magát mindenütt, ahol megpihenhet bolyongásaiban és nem kell félnie a hideg téltől, a sanyarú sorstól. Akinek nincs hazája, az mindenütt otthon van.

Ez magyarázza meg azt a lángoló lelkesedést, túláradó dicsőítést, amellyel az emigránsok mindazokat a városokat illetik, ahol csak megtelepednek. Az első európai nagyvárost, Bécsset úgy üdvözlik hangos hozsánnakiáltással, mint az egyetlen, az igazi hazát, az ígértföldjét.

Azután, amint megúnják az ittartózkodást, amint akár jobbra, akár rosszabbra fordul sorsuk és továbbhaladnak Nyugat felé, ugyanígy egyszerre otthon érzik magukat Párizsban és új, ömlengő vallomásaik közt egyszerre megfelelkeznek a régi Bécsről. S teszik ezt csak azért, hogy újabb állomásukon, most már Amerikában megint előlről kezdjék s felfedezzék magukban, hogy itt van az igazi hazájuk.

Nem szeretnők, ha bárki is túlzással vádolna bennünket, ezért két szemelvényt helyezünk egymás mellé.

Az első Bécsről szól: «Időnként szerelmes és hálátelt szívvel kell megemlékezni a gyönyörű, oltalmazó, kedves, jóságos osztrák fővárosról, erről a virágos oázisáról az európai sivatagnak. Időnként meg kell állani, le kell hajtani a fejünket és forró fohászt kell mondanunk a drága Bécshez, minden bujdosó szerető édesanyjához, Közép-Európa egyetlen igazán szabad demokrata városához, melynek széles körútjain, kis mellékutcáiban, palotáiban és bérkaszányaiban, hoteljeiben és kávéházaiban, parkjaiban minden, de minden áldott zugában menedéket, oltalmat és igaz vendégszeretet talál mindenki, akit a sorsa kiüldözött honából». (Az Ember, 1923 szept. 30.)

A következő szemelvény a francia fővárosról szól: «Párizs! Nem volt ez nekünk soha egyszerű városnév, hanem inkább varázsigé és ígéret! Párizs volt a mágnes, amely mindnyájunkat vonzott, városa a francia szellemnek, melynek értékeit és sok finomságát mohón élveztük; de mohóságunk, sajnos, csak ritkán talált kielégülésre: túlnagy volt a földrajzi távolság. És Párizs volt még nekünk Keletről jött népnek némi-képpen Európa fővárosa, fővárosa az emberi gondolat és tevékenység minden dominiumára irányuló vágyainknak. Iróink, költőink és művészeink ide jöttek, mihelyt csak tudtak és hazatérve a Fény Városának csodáiról regéltek. De azok is, akik a multban szabadságunkért küzdöttek, függetlenségi harcaink politikai vezérei, itt találták a keresett megértést. És nem felejtjük el, hogy Párizs tulajdonképpen a francia forradalom városa, példa és tanítás nekünk, mindig függetlenségéért és felszabadulásáért küzdő népnek. Ma Párizs és Franciaország új hazájává lett sokezer honfitársunknak, megfelelő környezet a nyugodt, komoly munkához». (Párisi Ujság, 1923 dec. 9.)

Oly magas skálájúak ezek az ömlengések, hogy őszinteségükben eleve is kételkedhetünk. Mi csak az emigráns lélek állhatatosságát akartuk velük példázni. Őszinteségükről különben leginkább a rendőri hivatalok számolhatnának be, amelyeknek oly gyakran gyűlt meg a bajuk az emigránsokkal; ezekből a statisztikai adatokból derülne ki, mennyire becsülték meg az emigránsok azt a sok jótéteményt, amelyet oly méltatlanul nyertek. Sajnos, e bűnügyi adatok nem állottak rendelkezésünkre; de még így is az, ami a világ tudomására jutott, pl. Halmi József kiutasítása Párizsból vagy Gábor Andor kitoloncolása, mind azt mutatja, hogy a francia rendőrség szerfelett kellemetlen vendégeknek tekintette őket és igyekezett tőlük mielőbb megszabadulni.

Az emigráns hálát leginkább mégis az a Bécs volt kénytelen megérezni, amelynek uralkodó pártja, a szocialista párt testvérként fogadott oltalmába minden kommunista népbiztost és adott munkaalkalmat meg lakást minden emigránsnak. Amikor 1921 őszén a bécsi csőceselék a kommunisták izgatására tüntető menetben vonult végig a város utcáin és vandál módon szétrombolta a kávéházakat, betörte az ablakokat, kirabolta az üzleteket, berontott az előkelő szállodákba s ott bántalmazta az idegeneket — európai botrány volt ez, — a fosztogatók között nagyszámmal voltak emigránsok. Nemcsak a rendőrség által ártalmatlanokká tett tüntetők közt, hanem, miként a nyomozás megállapította, az értelmi szerzők között is. A kommunista emigránsok közül a zavarok után a rendőrség a következő ismertebb nevűeket volt kénytelen kitiltani Bécsből: Lengyelt, Gábor Andort, Király Albertet, Rudas Lászlót, Rákost, Révait, Székely Albertet, Szántót és Lukácsot. A legtöbb népbiztos volt s valamennyiükről bebizonyosodott, hogy az «imádott Bécs» arculatát oly nagyon elcsúfító tüntetés kirobantásában aktív módon vettek részt.

A bécsi rendőrség sehogy sem tudta megérteni, hogyan tehették ezt meg, hiszen szabad kezet engedett nekik, nem korlátozta lapjaik megjelenését és tűrte, hogy a magyar kormányt állandóan a legbecsmérlőbben támadják.

Az emigráns állhatatlanság és forradalmár-ideológia ismerete alapján azt kell mondanunk, hogy ez az érthetetlen eljárás volt a természetes. Lelkük determinálta tetteiket és így más nem következhetett. Ezek a lelki adottságok magyarázzák meg különben mindazt, ami cikkeink írása közben az emigránsok körében végbement. Az emigráció legújabb tettei folytatásai az elmultnak, ami mellett a könnyen felejtő világ, sajnos, oly hamar tovasiklik, megfeledkezve arról, hogy itt egy szüntelenül fenyegető aknamunkáról van szó.

Az események azt mutatják, hogy az emigráns forradalmárok semmit sem változtak. Ma is rendületlenül kitartanak «elveik» mellett és folytatják magyarellenes munkájukat. A hosszú sorból legyen szabad csak egy-két reprezentánst felemlítenünk. Jászi Oszkár visszavonulása az oberlini kollégiumba csak időleges volt. 1926-ban egyévi szabadságot nyert, hogy az University of Chicago keretén belül működő egyik alap megbízásából Európában tanulmányozza a régi osztrák-magyar monarchia nemzetiségi, politikai és kulturális viszonyait s azokról könyvet írjon. Megbiztatásának szokott elfogulatlanságával igyekezett megfelelni, amit már az is igazol, hogy Bécsben a cseh követség sajtófőnökétől, Dolezal úrtól kapta meg a szükséges információkat, a cseh kormány pedig körútjaiban a legnagyobb előzékenységgel támogatta. Ezek után nem csodálkozhatunk, ha a könyvpiacra megjelenő vastag könyve bebizonyítja — most már kizárólag az amerikai közönségnek, — hogy Magyarországon terrorisztikus kisebbség uralkodik, de ezt záros határidőn belül ezer és egy okból forradalom fogja elsöpörni. Útjával egyidejű-

leg barátja, Hock János Erdélyt járta be — mintha csak felosztották volna egymás közt a szerepeket — és pedig, mint sovinszta magyar hazafihoz illik, a román belügyminisztérium bevallott erkölcsi támogatásával.

A legnagyobb port a világsajtóban az emigránsok körül mégis Kun Béla verte fel 1928 tavaszán. Titokban megjelent Bécsben, ott álnéven mérnöki irodát nyitott, hogy munkatársaival és az emigránsokkal észrevétlenül érintkezhessenek. A bécsi rendőrségnek szerencsére idejekorán sikerült megállapítania kilétét és rajtaütnie. A lefoglalt nagyterjedelmű levelezésből és iratokból kiderült, hogy Kun azzal a moszkvai utasítással jött Bécsbe, hogy itt a Landler Jenő halála óta szétforgácsolódo kommunista erőket összegyűjtse és Magyarország, sőt egész Közép-Európa ellen döntő fellépésre kész forradalmat szervezzen meg. Pénze volt bőven a mindig elégedetlen emberek megnyeréséhez és így vállalkozását nem lehet lekicsinyelni. Annál kevésbé, mert Kun ehhez a működéséhez különösen nagy buzgalommal fogott hozzá. Újabb középeurópai sikerével akarta Moszkvában megszilárdítani helyzetét, amely pártfogója, Zinovjev száműzetésével ott meglehetősen meggyengült. Ezért is vállalta magára a veszélyt, amely a rendőrség kezére jutásával fenyegette. Pedig félelemre, mint a következmények mutatták, nem volt oka.

Az osztrák kormány, noha most már nem hivatkozhatott Oroszországban sínylődő hadifoglyaira, éppen olyan szeliden bánt vele, mint 1920-ban. A bécsi legfelsőbb törvényszék ismét helyt adott a magyar bíróságok kiadatási kérelmének, az osztrák kormány azonban útját állotta az igazságszolgáltatás menetének és «pólitikai okokból» megtagadta a kiadatást. Így azután az osztrák törvényszék csak néhányheti fogházra ítélte tiltott visszatérés miatt Kunt, aki azután repülőgépen akadálytalanul visszatérhetett Moszkvába. Bizonyára nem azért, hogy megpihenjen, hanem hogy felbátorodva a polgári kormányok előzékenységén és gyávaságán, még vakmerőbben folytassa robbantási kísérleteit.

Vajha belátná már egyszer a polgári társadalom, hogy az emberi kultúra érdekében kötelessége összefognia és a még ingadozó kormányokat rábírnia a hivatásos forradalmárok elleni erőteljes, egységes fellépésre! Addig, míg az idő ehhez visszavonhatatlanul el nem múlik és évezredek kultúránk megmentésére az alkalom el nem tűnik.

(Vége.)

Mályusz Elemér.